

Årgang 4 Nr. 1-2009

Nordand

Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning

Grammatikalisering
Translingvale forfattarar
Pauser i simultantolking
Systemisk-funktionell lingvistik

FAGBOKFÖRLAGET

Kari Tenfjord

Universitetet i Bergen

Grammatikalisering og andrespråkstilegnelse

Sammendrag

Artikkelen retter fokus mot begrepet *grammatikalisering*. Begrepet er sentralt i lingvistisk forskning, men har samtidig vært utsatt for kritisk behandling. Siden andrespråksforskning er et tverrfaglig felt med grenser til felt som språkhistorie og språktypologi der grammatikaliseringsbegrepet har hatt en sentral plass, er det viktig med en begrepsavklaring også innenfor andrespråksfeltet. Artikkelen tar utgangspunkt i Satos (1990) tilpassing av begrepet til studier av tilegnelse av et andrespråk. Avhandlingen *Å ha en fortid på vietnamesisk* (Tenfjord 1997) brukes som empirisk grunnlag for en diskusjon og eksemplifisering av hva begrepet refererer til i mellomspråksutvikling. Avhandlingen tar for seg grammatikaliseringen av temporalitet, nærmere bestemt fortidsreferanse og perfektum i fire vietnamesiske informanters mellomspråk. Studien er longitudinell og basert på interaksjonelle data. Artikkelen konkluderer med at begrepet er gitt et klart innhold og at det kan være nyttig for å beskrive og forklare endringer i grammatiske system i mellomspråk. Kjernen i begrepet er at det er et prosessuelt forhold mellom språkbruk og grammatikk. Hopper og Traugott (2003) sier det slik: «Only language users can change language».

Nøkkelord: grammatikalisering, andrespråkstilegnelse, tempus og temporalitet, transfer

Studier av utvikling av innlærerspråk baserer seg i stor grad på teorier som er utviklet for andre slags språk enn innlærerspråk. Dette gjør det nødvendig å tilpasse teoriene til særtrekk ved de prosessene som inngår i andrespråkstilegnelsen. Slike særtrekk kan bli bestemt av for eksempel kognitiv utvikling og tidligere ervervet kunnskap og ferdigheter som morsmålet og eventuelt andre språk innlæreren har tilegnet seg mer eller mindre godt. I denne artikkelen vil jeg ta opp og diskutere begrepet *grammatikalisering* og argumentere for at begrepet er godt egnet i studier av utvikling av innlærerspråk. Begrepet er hentet fra teorier om diakron språkendring og er i dag et sentralt, men også

omdiskutert begrep. Som empirisk grunnlag for diskusjonen, vil jeg bruke min egen studie av vietnamesiske innlærere av norsk som andrespråk (Tenfjord 1997). Jeg ønsker å vise at prosesser som omfattes av grammatikalisering begrepet slik det blir brukt for å beskrive og forklare diakron språkendring, også kan være sentrale i andrespråksinnlærerens individuelle språkutvikling. Å sammenligne hvordan grammatikalisering begrepet blir brukt i andrespråksforskning med hvordan begrepet brukes i nærliggende fagfelt, har betydning for dialogen på tvers av etablerte fagfelt og ulike forskningsinteresser. Siden andrespråkstilegnelse i høyeste grad er et tverrfaglig felt som henter kunnskap fra, har grenser til og delvis overlapper med veletablerte disipliner som for eksempel allmenn lingvistikk og nordistikk, variasjonslingvistikk som dialektologi og sosiolingvistikk, diskursanalyse, språkhistorie og ikke minst språktypologi, er slike begrepsavklaringer viktige.

Grammatikalisering

Begrepet grammatikalisering er altså hentet fra den diakrone lingvistikken og dreier seg om språkendring. Særlig rettes fokus mot hvordan leksikalske enheter utvikler seg og endrer seg til å få grammatisk innhold. Et standard eksempel er den endringen engelsk *will* har gjennomgått fra sin opprinnelige betydning *want* til *future tense* (Traugott og Heine 1991:2). Men selv om begrepet er hentet fra diakronien, har disiplinen språktypologi trolig vært en viktigere kilde for å hente begrepet inn i andrespråksforskning.

Typological study has contributed to the understanding of many concepts of grammar and how they interact with one another, how they function, and how they are distributed in the world's languages. Typological research also incorporates many assumptions about how languages can change and «grammaticalization» has become the subject of extensive discussion. (Campbell 2001: 103)

Den norske termen *grammatikalisering* har flere engelske ekvivalenter. Ifølge Campbell og Janda (2001) er *grammaticalization* den mest vanlige, mens for eksempel Hopper (1991) bruker *grammaticization*, Matisoff (1991) *grammatization* og Givón *syntacticization*. Hopper og Traugotts definisjon oppfatter jeg som den mest brukte referansen til begrepet:

We define grammaticalization as the process whereby lexical items and constructions come in certain linguistic contexts to serve grammatical functions, and, once grammaticalized, continue to develop new grammatical functions. (Hopper og Traugott 1993: XV)

Grammatikalisering tilskrives to funksjoner:

It refers not only to processes observable of language, but also to an approach to language study, one that highlights the interaction of use with structure, and the non-discreteness of many properties of language. (Hopper og Traugott 1993: XV)

Givón: «Functional-typological syntactic analysis»

Siden tidlig på 1970-tallet har «grammatikalisering» og «grammatikaliseringsteori» blitt viet stadig større interesse, men i det siste har dette også blitt gjenstand for kritisk behandling, blant annet i et helt nummer av tidsskriftet *Language Sciences* (2001). Her tildeles Givóns arbeider en viktig rolle:

Many linguists attribute the modern reawakening of interest in grammaticalization to the reaction provoked by Talmy Givón's (1971, p. 394) slogan that «today's morphology is yesterday's syntax». (Campbell og Janda 2001: 95)

Nettopp Talmy Givóns teori «Functional-Typological Syntactic Analysis» (FTSA) (Givón 1979, 1984a, 1985) har vært sentral for å etablere et grammatikaliseringsspektiv i andrespråksforskningen. Selv om teorien hans opprinnelig var utformet på grunnlag av språkhistorisk utvikling, hevder Givón at teorien er gyldig for alle typer språkendringer. Dette betyr at teorien også skal kunne være gyldig for den språkendring *andrespråkstilegnelse* representerer. Teorien er forankret i et sett grunnleggende antakelser, blant annet at «syntax cannot be explained or understood without reference to its use in communication», og at syntaktiske strukturer «emanate from the properties of human discourse» (Givón 1979: 49). Givóns oppfatning av forholdet mellom syntaks og kommunikasjon er at det er prosessuelt, og Sato omtaler det slik: «it posits the discourse-pragmatic origin in all situations of language change, phylogenetic and ontogenetic» (Sato 1990: 24). Prosessen kaller han *syntacticization*. Det er en tendens til at pragmatiske diskursstrukturer utvikler seg til syntaktiske strukturer: «loose paratactic 'pragmatic' discourse structures develop—over time—into tight 'grammaticalized' syntactic structures» (Givón 1979: 208).

Givón hevder altså at språk utvikler seg fra en pragmatisk eller presyntaktisk modus til en syntaktisk modus, og videre at det er en viss parallell i endringene mellom tidlige diakrone parataktiske konstruksjoner og nyere syntaktiske konstruksjoner, mellom barnespråk

og voksenspråk, mellom pidgin- og kreolspråk, og mellom uformelle og formelle registre. De første i disse parene er løse/labile, de andre er faste/stabile (Givón 1984a, se også Hopper & Traugott 1993: 29). Karakteristiske trekk ved den pragmatiske og den syntaktiske modusen er ifølge Givón en underliggende likhet i alle typer språkendring. Innlærerspråk i en tidlig fase skal derfor også kunne karakteriseres ved de trekkene som Givón bruker for å karakterisere den pragmatiske modusen.

Den pragmatiske modusen er blant annet karakterisert ved lite bruk av grammatisk morfologi, noe som har vært fokusert i mange studier av tidlige innlærerspråk, og det er et karakteristikum ikke bare ved tidlig andrespråksutvikling, men også ved barnespråksutvikling og pidgin. Også andre hypoteser og teorier som er utviklet om andrespråkstilegnelse, har grunnlag i analogier mellom ulike språktyper, for eksempel akkulturasjonsteorien (Schumann 1978a, 1978b), nativiseringsteorien (Andersen 1983) og pidginiseringsteorien (Bickerton 1977).

Sato: «The syntax of conversation in interlanguage development»

Satos studie (1990) *The Syntax of Conversation in Interlanguage Development* var viktig som introduksjon av Givóns arbeider til andrespråksforskningen selv om andre hadde brukt Givóns teorier tidligere. Hun hentet noen helt grunnleggende ideer for arbeidet sitt fra Givón, blant annet brukte hun *syntaktisering* for utviklingsprosessen fra en pragmatisk til en syntaktisk modus. Sato tilpasset dessuten Givóns teori på to måter slik at den skulle passe for analyser av andrespråkstilegnelse. Den første gjelder utgangspunktet for mellomspråksanalyse som er et ganske annet enn for diakrone analyser av endringer i ett språk eller synkrone tverrspråklige analyser:

FTSA [Functional-Typological Syntactic Analysis] assumes an existing array of linguistic coding devices (LCDs), whose patterns of shift or loss are the focus of analysis. Such an assumption cannot be made in the analysis of IL development, however, where the main objectives are to note the *emergence* of LCDs and to trace the mapping of form-function relationships over time. In the early stages of this process, target language [...] LCDs are *variably present* and, therefore, only selectively analyzable in IL data. (Sato 1990: 48–49)

Med dette utgangspunktet, at språklige kodingsmekanismer ikke er til stede, og at det er framveksten av grammatiske former heller enn endringer som er grunnlaget for andrespråkstilegnelse, kan man ikke starte med form-funksjonsanalyser. I funksjon-form analyse derimot er det nødvendig å identifisere funksjonelle domener, for eksempel temporalitet. For å identifisere slike funksjonelle domener må man i interaksjonelle studier også se på selve interaksjonen. Når man da tillegger diskurs-pragmatiske forhold en større rolle ved andrespråkutvikling enn ved andre typer språkendring, må også begrepene «parataxis» og «syntactization» reformuleres. Sato mener da at paratakse kan bli betraktet slik:

«extensive reliance on discourse-pragmatic factors in face-to-face communication and minimal use of target language morphosyntactic devices in expressing propositions.» «Discourse-pragmatic factors» include shared knowledge between interlocutors, collaboration between interlocutors in the production of propositions, and the distribution of propositional content over sequences of utterances rather than single utterances. (Sato 1990: 49)

Med «morphosyntactic devices» refererer Sato til «varied word order patterns and grammatical morphology». Hun reformulerer Givóns definisjon av syntaktisering (grammatikalsering) slik at den skal gjelde for innlærerspråk:

the process through which the target-like use of morphosyntactic devices in IL increases over time, while the reliance on discourse-pragmatic context declines (Sato 1990: 49).

Sentrale begreper og betrakningsmåter som ble hentet fra Givóns teori, var hans funksjonelle parameter beskrevet som to ytterpunkter på en skala, pragmatisk og syntaktisk modus og hans beskrivelse av denne utviklingen som *syntaktisering*. I Satos tillempning av Givóns teori har altså selve interaksjonen blitt tillagt en spesiell rolle i utviklingsprosessen for andrespråksinnlærerne, nemlig som forløper eller surrogat for målspråket. Dette betyr at språkinnlærerne i stor utstrekning må basere deltakelse i samtaler på den samtalepartneren som behersker målspråket, eller med andre ord, den mer kompetentes språkbruk. Videre i denne teksten bruker jeg innfødt taler (IT) for samtalepartneren som har målspråket som morsmål. Dette kan for eksempel vise seg ved at det er innfødt taler som klargjør temporale forhold ved kommunikasjonen fordi språkinnlærerne ikke har tilstrekkelig kontroll over de språklige kodingsmekanismene. Selve interaksjonen mellom språkinnlæreren og innfødt taler må derfor

være en del av analysegrunnlaget for å fange opp den syntaktiseringen (grammatikaliseringen) som skjer i mellomspråksutviklingen.

Sato studerte tilegnelse av engelsk som andrespråk hos to vietnamesiske gutter på henholdsvis 10 og 12 år. Studien var longitudinell og datainnsamlingen foregikk over en periode på nesten ett år. Det teoretiske grunnlaget er det som er omtalt ovenfor, en tillempning av Givóns FTSA slik at den passer for interaksjonelle studier av andrespråkstilegnelse. Sato studerte blant annet fortidsreferanse og fant at bøyingsmorfologi for å markere fortid var så godt som fraværende. I den grad det var en utviklingstendens fra en pragmatisk til en syntaktisk modus, viste dette seg ved bruk av noen sterke verb i fortid og ved temporale og noen lokative adverbial.

Det er den kommunikative situasjonen, eller selve interaksjonen, som blir lagt til grunn for forklaringen på at grammatisk fortidsreferanse ikke utvikles i særlig grad. Sato hevder nemlig at det ikke er noe *kommunikativt press* på innlæreren for å uttrykke grammatisk fortid siden markering av tempus ikke tilfører samtalen ny informasjon. I artikkelen «Conversation and Interlanguage Development: Rethinking the Connection» (1986) skriver Sato at det bare er noen språklige kodingsmekanismer som positivt blir påvirket gjennom interaksjon, og at utviklingen av grammatisk tempus har liten fordel av denne typen språklig trening. Et eksempel fra dataene i Tenfjord (1997) kan illustrere dette poenget. Her er det en norsktalende lærer (IT) som snakker med en av informantene:

Eksempel 1

IT: Og lørdag, hva gjorde du lørdag?

Lørdag – vi sykle til X

Vi spille fotball

IT: Hm (oppmuntrende)

Og se på TV

Det er den norske læreren som introduserer det temporale referansepunktet i samtalen, nemlig forrige lørdag. Dette blir gjentatt av innlæreren, men de aktivitetene han forteller om, er grammatisk umarkert for *tid*. Det han sier, er helt entydig når man ser hans ytringer eller proposisjoner i samtalekonteksten, og det er ingen ting ved samtalen som skulle fungere som et *press* for innlæreren for å bruke bøy-

ningsmorfologi. Dette er et eksempel på hvordan samtalen og samarbeidet mellom samtalepartnerne kan fungere som det Sato kaller et «surrogat» for manglende språklige kodingsmekanismer hos innlæreren. For å identifisere en ytring som fortidsrefererende er det ofte nødvendig å se på ytringens kontekst og i den inngår samtalepartnerens ytringer. Fordi bøyingsmorfologien har et så redundant innhold, mener altså Sato at det ikke er forhold ved kommunikasjonen i seg selv som fører til at tempussystemet utvikler seg i innlærerspråk.

Tenfjord: «Å ha en fortid på vietnamesisk»

Som empirisk grunnlag for diskusjonen av grammatikalisering bruker jeg resultater fra Tenfjord (1997). Studien baserer seg blant annet på Satos teoretiske grunnlag og resultater og tar for seg grammatikaliseringen av fortidsreferanse og perfektum. Å sammenligne disse to kategoriene gir oss innsikt i hvordan innholdet i en grammatisk kategori påvirker framveksten av formen i mellomspråkene, dvs. grammatikaliseringen. Studien er longitudinell og strekker seg over en periode på nesten seks år. Dermed kan den i større grad enn Satos studie vise at tidsdimensjonen er en faktor som gir grunnlag for større innsikt i grammatikaliseringsprosessen. Dataene er transkriberte språkbruksdata fra samtaler mellom personer med norsk som morsmål og fire vietnamesiske innlærere av norsk. De vietnamesiske informantene var nettopp kommet til Norge da datainnsamlingen startet; Kien og Bao var sju år, Mai var 15 år, og Tung var 16 år. Da den siste samtalen ble tatt opp på lydbånd, var Kien og Bao midt i 6. klasse, Mai og Tung hadde begge avsluttet treårig videregående skole, etter det hadde Mai jobbet på en fabrikk i over ett år, og Tung hadde gått på diverse kurs og hadde nettopp vært til jobbintervju. Samtalene foregikk mellom informantene og lærere de hadde med det samme de kom til Norge. Lærerne prøvde å få samtaletema inn på hva som hadde skjedd siden siste gang lærerne og informantene møttes. De første tre opptakene ble gjennomført i løpet av det første året, deretter var det ett opptak per år. Dataene som ligger til grunn for analysen er altså samlet inn på åtte ulike tidspunkt som her blir omtalt som *observasjonspunkt*.

I analysen av dataene ble to hypoteser testet:

- 1) at mellomspråket til informantene ville være dominert av tom tempusanafori, dvs. ikke grammatikalisert fortid–ikke-fortidsdistinksjon
- 2) at perfektum ville etablere seg som grammatisk kategori før preteritum.

Hypotesene tar altså utgangspunkt i den konseptuelle kategorien *tid* og analyserer utviklingen av noen grammatiske kategorier ved verbet i norsk. Grammatikalisering ble valgt som betegnelse på den språkutviklingen studien ville fange inn hos informantene. Studien dreier seg altså om hvorvidt og eventuelt hvordan fire vietnamesiske språkkinnlærere tilegner seg tempussystemet i norsk.

En viktig grunn til at vietnamesisk ble valgt som kildespråk, var at vietnamesisk ikke har tempus som grammatisk kategori og at det er et isolerende språk, det har ikke bøyning. Disse egenskapene ved vietnamesisk var avgjørende for det kontrastive utgangspunktet for problemstillingene i studien. I tillegg til antagelsen om at informantenes morsmål ville påvirke tilegnelsen av tempussystemet, var også antagelsen om at universelle forhold ved menneskelig kommunikasjon ville være viktige for tilegnelsen. De to temporale kategoriene som ble studert, fortid og perfektum, grammatikaliserer forskjellig innhold. Den grammatiske fortidskategorien, preteritum, har slik jeg analyserer den, et redundant innhold, mens perfektum har et selvstendig innhold. Derfor er de egnet som grunnlag for å teste om kategoriers innhold er avgjørende for om og eventuelt når de blir grammatikalisert i innlærerspråk.

Tempus

Tempus kan ifølge Comrie (1985: 23) defineres som «the grammaticalised expression of location in time». I norsk er preteritum grammatikalisering av fortidsinnhold, mens presens er grammatikalisering av ikke-fortidsinnhold. Vi kan ikke konstruere en norsk setning uten at denne motsetningen er uttrykt grammatisk ved bøyningsmorfologi. Når man skal sammenligne to så ulike språk som norsk og vietnamesisk, må man bruke en modell eller et begrepsapparat som er tjenlig for å beskrive begge språkene. Jeg tok utgangspunkt i diskursrepresentasjonsteori (DRT) (Partee 1973), en semantisk teori som retter fokus mot diskurs heller enn den enkelte setningen. Denne teorien legger vekt på å vise den forbindelsen som er ansvarlig for diskurskohesjon mellom setninger, og at det er visse språklige elementer som krever tilgang til den omkringliggende diskursen for å bli tolket, såkalte diskursanaforer. At pronomen har anaforisk funksjon er velkjent, men innenfor DRT blir også tempusmorfem betraktet som diskursanaforer. Det betyr at tempusmorfem korefererer med en tidsreferanse som er klargjort i konteksten, gjerne ved et temporalt adverb. Dette er parallelt med at pronomen korefererer med en etablert ante-

sedent. Sandström (1993: 10) viser med følgende eksempler at «a preterite can pick up a situationally salient time, just like a pronoun can pick up a situationally salient individual.»

Eksempel 2

- a. Sheila said she would come.
b. Last Friday, Sheila gave a party.
-

I eksempel 2a er pronomenet *she* en anafor som korefererer med sin antesedent *Sheila* på samme måte som preteritumsformen *gave* korefererer med tidsintervallet som er angitt ved tidsadverbet *Last Friday* i 2b. De engelske eksemplene er helt parallelle med systemet i norsk.

I norsk kan vi ikke utelate verken tempusmorfologi eller pronomen, i vietnamesisk derimot, kan pronomenet utelates og tempus finnes ikke som grammatisk kategori. Det betyr at vi kan plassere vietnamesisk i kategorien *pro-drop-språk* fordi det tillater å utelate pronomen, både som subjekt og objekt når referansen er entydig, og fordi det tillater å utelate grammatisk markering av fortid–ikke fortid. I begge tilfellene kan utelatelsen skje fordi konteksten gir den nødvendige informasjonen, mens det i norsk er grammatiske krav som gjør at vi verken kan utelate pronomen eller tempusmorfologi. Det betyr at verken tempus eller pronomen tilfører nytt innhold til kommunikasjonen – tvert imot er innholdet redundant.

Perfektum

En kort redegjørelse for perfektums flertydighet er nødvendig for å kunne følge argumentasjonen om at de to grammatiske kategoriene er ulike på en slik måte at det kan påvirke tilegnelsesprosessen.

Preteritum blir altså i min analyse gitt anaforisk funksjon i den forstand at verbformen refererer til et eller annet tidspunkt eller tidsintervall som er introdusert i diskursen, enten språklig eller kontekstuell, mens perfektum ikke har denne funksjonen. At perfektum er en sammensatt kategori og at den også har ulikt innhold i ulike språk er det enighet om. Comries (1976: 56–61) klassifisering av engelsk perfektum er kanskje den mest kjente, og den er også gyldig for norsk:

- 1) the perfect of result (resultativt perfektum)
- 2) the experiential perfect (erfaringsperfektum)

- 3) the perfect of persistent situation (perfektum ved vedvarende situasjoner)
- 4) the perfect of recent past (perfektum ved nær fortid)

I resultativt perfektum blir en nåtidig tilstand referert til som resultat av en fortidig handling, som i dette eksemplet: *John has arrived*. Erfaringsperfektum indikerer at en gitt situasjon har forekommet minst én gang i fortiden, som her: *Bill has been to America*. Perfektum ved vedvarende situasjoner er beskrivelser av situasjoner som startet en gang i fortiden, og som er vedvarende: *We've lived here for ten years*. Perfektum ved nær fortid kan brukes om situasjoner som er fortidige, men likevel nære i tid: *Bill has just (this minute) arrived*.

Disse eksemplene illustrerer at én form kan ha mer enn ett innhold. I slike tilfeller er det gjerne slik at ett innhold er mer grunnleggende enn andre ifølge Comrie:

one of these meanings seems more central, more typical than the others. In such cases, it is usual to speak of this central meaning as the basic meaning. In certain cases the existence of both basic and secondary meaning can be shown to be the result of a historical process where the basic meaning is the original meaning, while secondary meanings have been acquired as extensions of the original meaning, often leading ultimately to the same form acquiring a new basic meaning much wider than the original basic meaning. (Comrie 1976: 11)

I Tenfjord (1997) er det *resultativt perfektum* som blir antatt å være den mest grunnleggende¹. At perfektum ikke har bare ett innhold, må det tas hensyn til i analysen av innlærerspråkene.

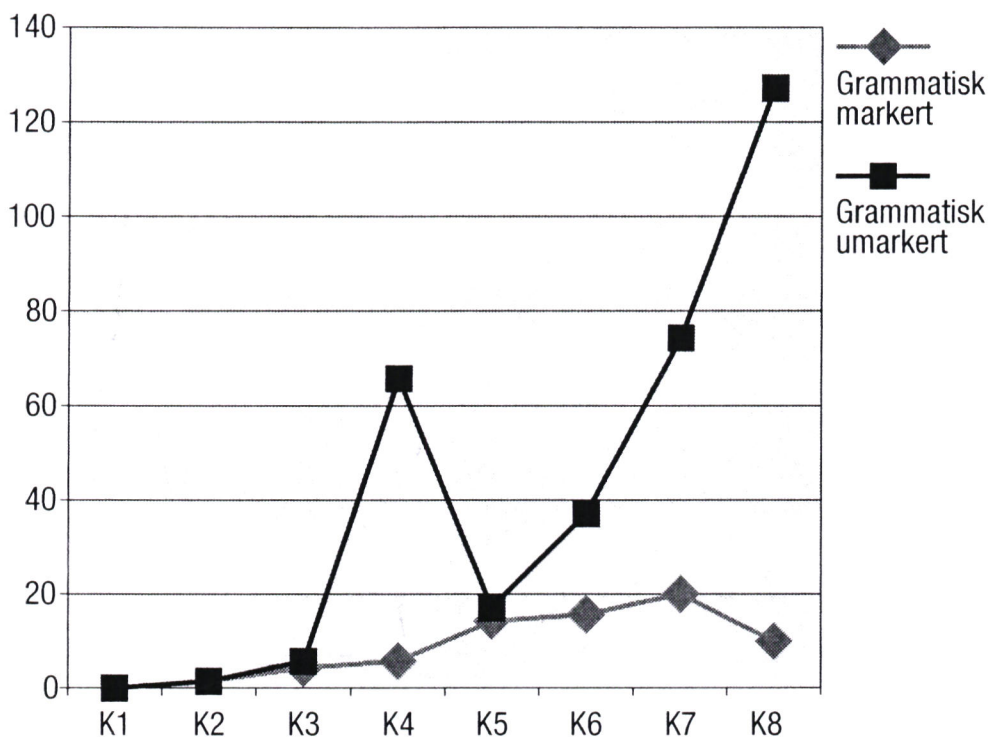
Sammenligner vi preteritum og perfektum, viser det seg altså at innholdet i de to kategoriene er av svært ulikt slag. Mens preteritum kun har anaforisk funksjon, uttrykker perfektum et selvstendig innhold, noe som skulle kunne føre til at det blir lagt et større kommunikativt press på språkbrukeren for å ta i bruk perfektum enn preteritum. For utfyllende drøfting både av det teoretiske grunnlaget og analysen av de to grammatiske kategoriene tempus og perfektum, se Tenfjord (1997: 79–114).

Resultater fra studien

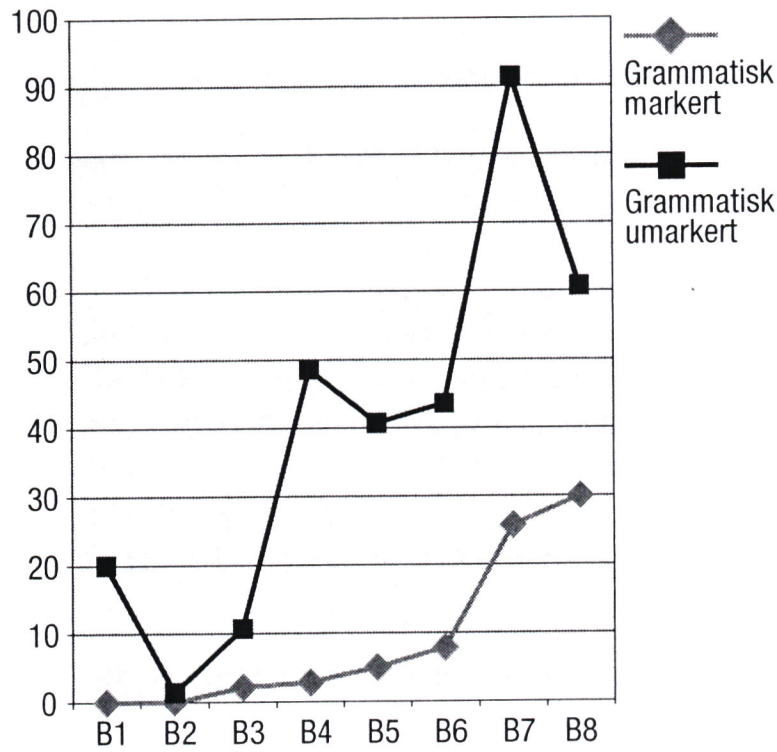
For å kunne slå fast at en kategori er etablert i innlærerspråket, og at innholdet dermed er grammatikalisert, må kategoriens former inngå i et produktivt system. Det er vanlig å bruke to kriterier for å bestemme om et system er produktivt (Behrens 1993:65). Det første

er basert på frekvens av forekomster i obligatoriske kontekster (Hyltenstam 1979), og det vanligste er å kreve 90 % forekomster. Det andre kriteriet knytter produktiviteten til det enkelte ordet og krever forekomster av morfologiske kontraster, for eksempel forekomster både av presensformen og preteritumsformen av samme verbtype. Produktivitet kan også knyttes til overgeneraliseringer eller analogibøyninger, for eksempel at svake verb i en klasse blir bøyd i analogi med en annen classes bøyingsparadigme.

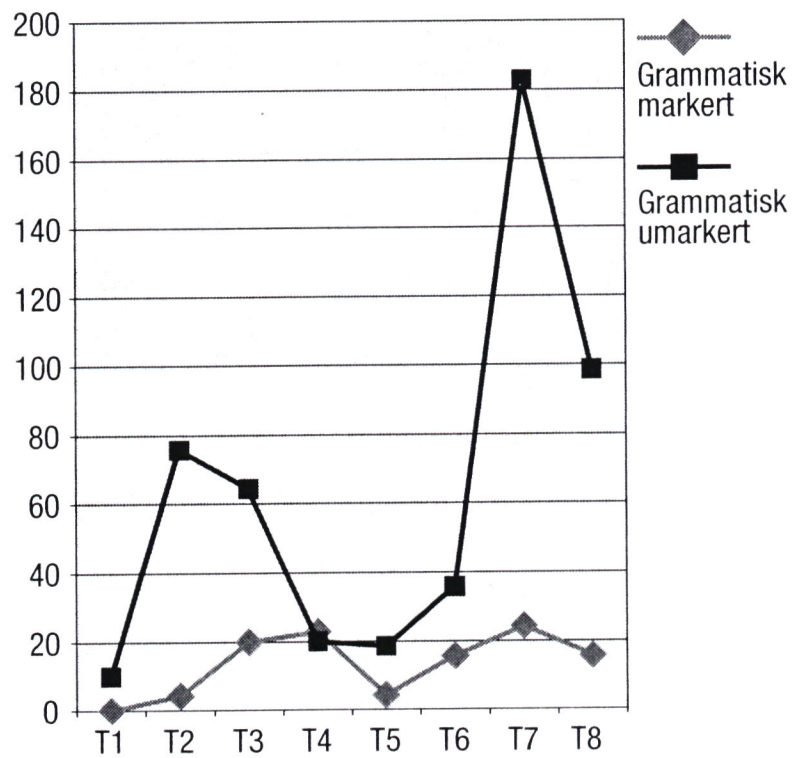
Den første hypotesen som ble testet, at mellomspråket til informantene ville være dominert av tom tempusanafori, fikk støtte i analysen selv om det var stor variasjon i utviklingsprofilene til de fire informantene. Figur 1–4 viser forholdet mellom antall grammatisk umarkert fortidsreferanse og antall grammatisk markert fortidsreferanse til hver informant:

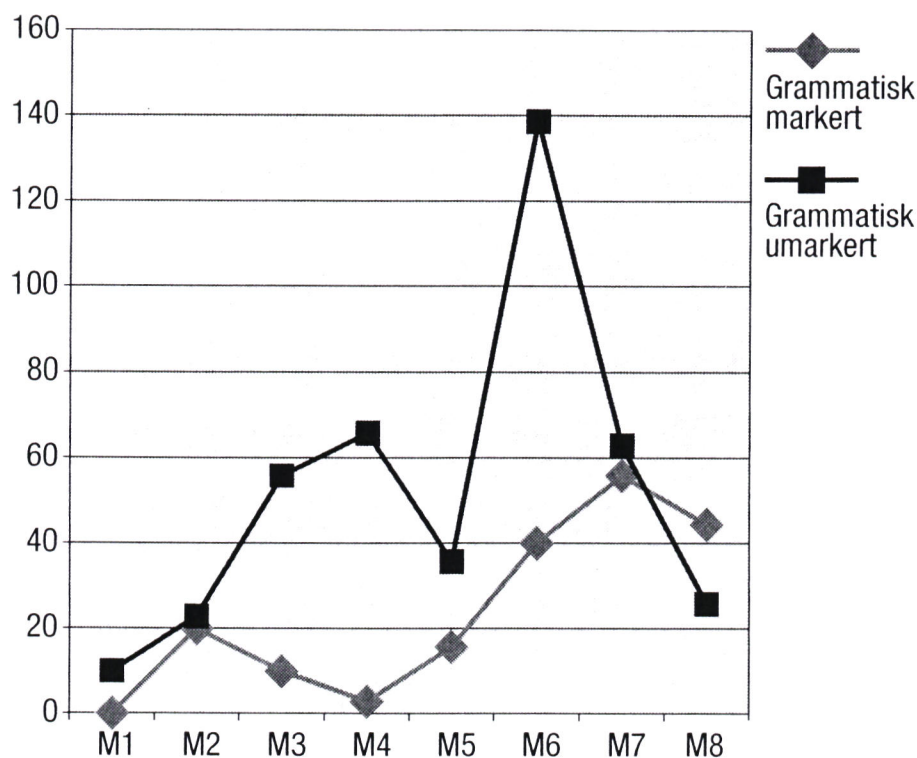
Figur 1 Kiens fortidsreferanse

Figur 2 Baos fortidsreferanse

Figur 3 Tungs fortidsreferanse

Figur 4 Mais fortidsreferanse

Den rent kvantitative framstillingen av grammatisk markering i obligatoriske kontekster viste at ingen av informantene hadde 90 % av fortidsreferansene grammatisk markert. Mai hadde ved det siste observasjonspunktet grammatisk markering av 61 % av fortidsreferansene. Selv om Mais system for fortidsreferanse er det mest målpråknære, tilfredsstillende det ikke kravet til etablering. Men siden det er over 50 % av forekomstene som er markert, kan vi si at det på siste observasjonspunkt ikke lenger er dominert av tom tempusanafori. De andre informantenes mellomspråk derimot, var helt klart dominert av tom tempusanafori, også på observasjonspunkt 8, nesten 6 år etter den første datainnsamlingen. I Kiens mellomspråk var 7 % markert, i Baos 32 % og i Tungs 13 %. Dette resultatet er framstilt i tabell 1.

Tabell 1 Fortidsreferanse på siste observasjonspunkt for hver enkelt informant

	Kien K8	Bao B8	Tung T8	Mai M8
Grammatisk markert	10	29	15	45
Umarkert	128	61	97	29
Totalt antall fortidskontekster	138	90	112	74
Prosentvis grammatisk markert	7 %	32 %	13 %	61 %

Forklaring til tabellen

Grammatisk markert=antall grammatisk markerte fortidsreferanser. Umarkert=antall ikke-grammatisk markerte fortidsreferanser. Totalt antall fortidskontekster=antall markerte og umarkerte fortidsreferanser (obligatoriske kontekster). Prosentvis grammatisk markert=prosentvis grammatisk markering av obligatoriske kontekster hos hver informant. K8, B8, T8 og M8 viser til data fra henholdsvis informantene Kien, Bao, Tung og Mai fra den siste datainnsamlingen, dvs. observasjonspunkt 8.

Informantenes totale antall ytringer med fortidsreferanse var, samlet for alle observasjonspunktene, 2105. Av disse var 21 % markert grammatisk. Ser man på gruppen som består av de fire informantene, er det altså ikke noe grunnlag for å hevde at mellomspråkene var dominert av grammatisk fortidsreferanse. Det er likevel verdt å merke seg at både Kien og Tung har en lavere prosentandel grammatisk markering på siste observasjonspunkt (tabell 1), enn de har gjennomsnittlig for hele perioden (tabell 2).

Tabell 2 Fortidsreferanse til sammen på alle observasjonspunktene for hver informant

	K1—K8	B1—B8	T1—T8	M1—M8
Grammatisk markert	63	72	107	194
Umarkert	325	319	505	420
Totalt antall fortidskontekster	388	391	612	614
Prosentvis grammatisk markert	16 %	18 %	17 %	32 %

Så til testing av den andre hypotesen – at perfektum ville etablere seg som grammatisk kategori før preteritum. Denne kan ikke like lett testes på rent kvantitativt grunnlag med krav om 90 % forekomst i obligatoriske kontekster slik det kan gjøres for preteritum. Dette er fordi det bare i noen tilfeller er mulig å identifisere obligatoriske kontekster for perfektum. Resultativt perfektum, erfaringsperfektum eller perfektum ved nær fortid kan bare identifiseres som manglende i til-

feller der samtalepartneren stiller spørsmål som krever perfektum i svaret, og i noen tilfeller der det ikke er etablert et klart fortidig referansepunkt i diskursen. For perfektum ved vedvarende situasjoner er det derimot annerledes slik som i eksempel 3. Her har vi to obligatoriske kontekster for perfektum der det ikke er grammatisk markert.

Eksempel 3

IT: Hvem er det som sier at du ikke snakker godt norsk?

Fordi de tre brødrene mine

De bo her lenge

(De har bodd her lenge)

Så de snakker veldig godt

Eg bo her bare sånne tre år tre og et halvt år

(Eg har bodd her bare sånn tre år, tre og et halvt år)

Eksemplet er hentet fra Mai ved den sjette datainnsamlingen (M6)

Perfektum ved vedvarende situasjon har ikke det samme selvstendige innholdet som resultativt perfektum og erfaringsperfektum. Den krever referanse til en fortidig tidsperiode som er vedvarende i ytringsøyeblikket. Denne må uttrykkes eksplisitt som i eksempel 3, og konteksten fører dermed til at grammatisk markering blir redundant. At denne perfektumtypen ikke er grammatikalisert i Mais mellomspråk, er slik sett en støtte for antakelsen om at innholdet er med og styrer eventuell grammatikalisering.

Krav om forekomst i obligatoriske kontekster kan altså ikke brukes på samme måte når det gjelder analysen av etablering av perfektum som grammatisk kategori som når det gjelder fortidsmarkering. Det er likevel interessant å se på forholdet mellom perfektumsmarkering og identifiserte perfektumskontekster som ikke er grammatisk markert. Informantenes totale antall ytringer som hadde en perfektumskontekst var samlet for alle observasjonspunktene, 276, til sammenlikning var det 2105 fortidskontekster. Av disse perfektumskontekstene var imidlertid 60 % markert grammatisk, mens til sammenlikning var det bare 21 % som var markert grammatisk for fortidsreferanse. På siste observasjonspunkt var 81 % av informantenes totale antall perfektumskontekster grammatisk markerte, mens det bare var 24 % av fortidsreferansene som var markert. Ser man på gruppen som består av de fire informantene, er det altså grunnlag for å hevde at perfektum er bedre etablert enn preteritum.

Ser vi på antall perfektumsforekomster hos hver informant, er det Kien som har flest forekomster av perfektum slik tabell 3 viser. Samtidig er det han som har færrest forekomster av grammatisk fortidsmarkering, både i absolutte tall og prosentvis i forhold til obligatoriske kontekster. På observasjonspunkt K8 blir det ikke identifisert noen perfektumskontekster som ikke er grammatisk markert. Dette tyder på at perfektum er bedre etablert enn preteritum hos Kien.

Tabell 3 Perfektumsforekomster samlet for alle informantene på alle observasjonspunkt

	K1—K8	B1—B8	T1—T8	M1—M8
Grammatisk markert	53	27	44	40
Umarkert	40	23	27	22
Totalt antall perfektumskontekster	93	50	71	62
Prosentvis grammatisk markert	57 %	54 %	62 %	65 %

Tabell 4 Perfektumskontekster på siste observasjonspunkt for hver informant

	Kien K8	Bao B8	Tung T8	Mai M8
Grammatisk markert	7	11	13	13
Umarkert	0	0	3	7
Totalt antall perfektumskontekster	7	11	16	20
Prosentvis grammatisk markert	100 %	100 %	81 %	65 %

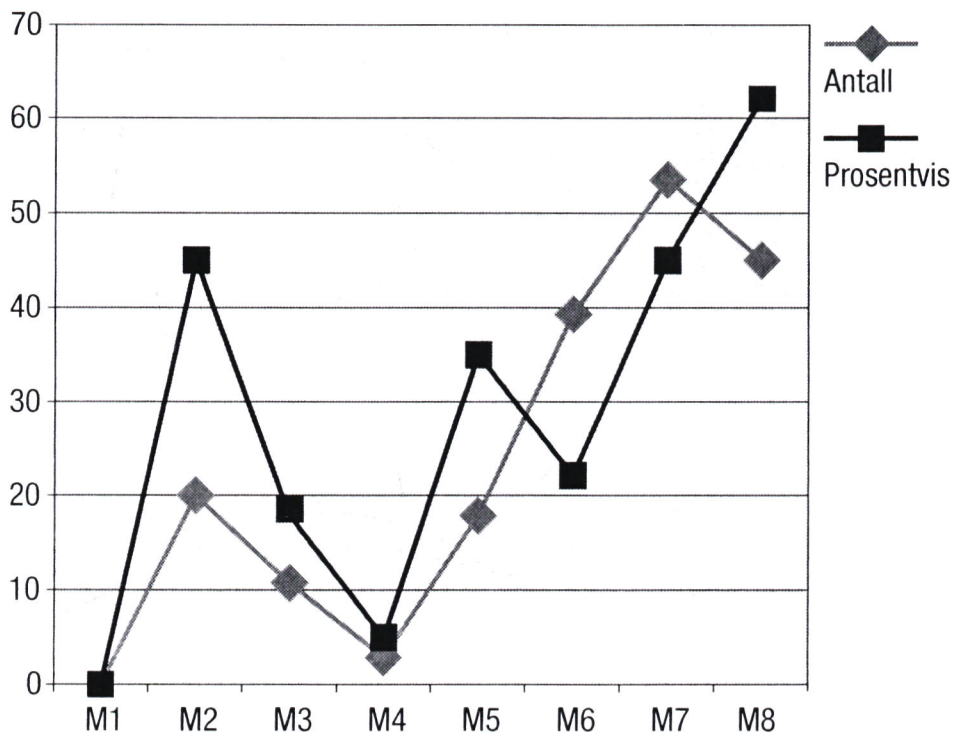
Tabell 4 viser at på siste observasjonspunkt er det Mai som har flest umarkerte perfektumskontekster. Dette er påfallende siden det er hun som har klart best etablert preteritum, og det kan tyde på at hypotesen om at perfektum etablerer seg som grammatisk kategori før preteritum, ikke får støtte av Mais profil. Men som jeg viser i eksempel 3 ovenfor, er det interessant å se på hva slags perfektumstype som er umarkert hos Mai. Kien og Mai har helt asymmetriske profiler. I den diskusjonen som nå følger, vil jeg bruke mest plass til disse to.

For å kunne teste hypotesen at perfektum blir etablert før preteritum, kreves det analyser av dataene også ut fra andre forhold enn rein frekvens av forekomster. Videre i artikkelen vil jeg vise hvordan dataene kan eksemplifisere ulike sider av grammatikaliseringprosessen; både hvordan grammatikaliseringen viser seg, for eksempel ved analogi, restrukturering og leksikalsk variasjon, og antyde hvilke faktorer som styrker eller hemmer grammatikaliseringen.

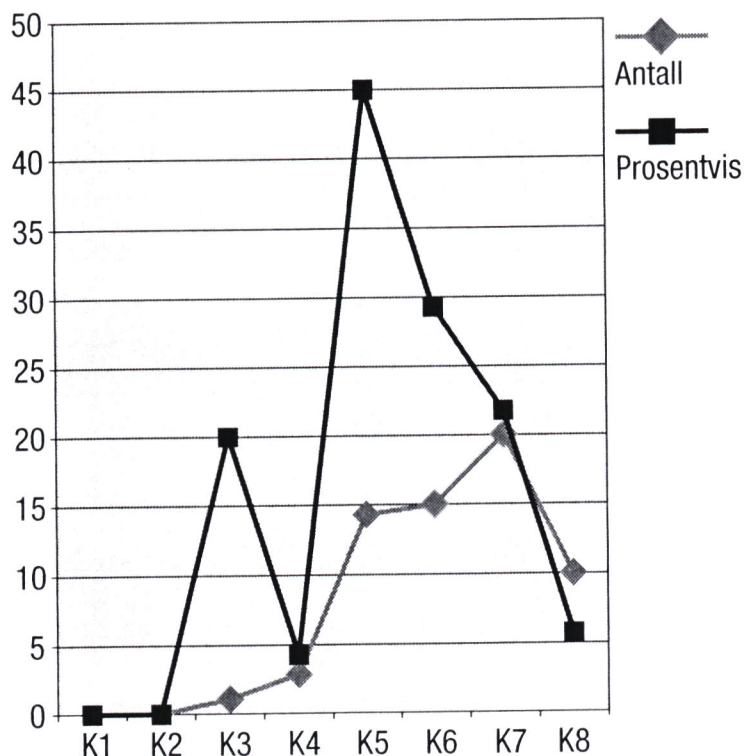
Grammatikalisering av fortidsreferanse og perfektum

Så langt har jeg lagt vekt på å vise frekvenser av forekomster av de to grammatiske systemene studien har tatt for seg, nemlig utviklingen av grammatisk markering av fortidsreferanse og perfektum. Utviklingen er prosessuell, men ikke lineær, og den er ulik på tvers av informanter og kategorier.

Mai og Kien har de mest asymmetriske profilene. Mai har en såkalt U-formet profil av grammatisk fortidsreferanse. «U-formet læring foreligger når en innlærer beveger seg fra korrekthet via feilformer til ny korrekthet, som oftest i forbindelse med en restrukturering fra eksemplarbasert til regelbasert prosessering» (Berggreen og Tenfjord 1999: 376). Etter en stigende utvikling av grammatisk fortidsreferanse fra observasjonspunktene M1 til M2, synker forekomstene fra M3 til M4 for så å stige igjen fra M5 (figur 5). Dette kan tyde på at hun restrukturerte systemet sitt i perioden rundt observasjonspunkt 4. Kien derimot har en stort sett stigende profil fram til observasjonspunkt 5 og så synker den (figur 6).

Figur 5 Mais grammatiske fortidsreferanse

Figur 6 Kiens grammatisk fortidsreferanse

Figur 5 og 6 viser grammatisk fortidsreferanse i absolutte tall og prosentvis

Forskjellen i Mais og Kien profiler gjelder ikke bare antall og prosentvis markering av fortidsreferanse i obligatoriske kontekster. Kiens system for fortidsmarkering består av noen få sterke verb. 87 % av alle forekomstene finner vi i de fire verbformene: *var*, *kom*, *så* og *gikk*. På observasjonspunkt 5 har han tre forekomster av svake verb, ett verb, *snakte* (målspråksform: *snakket*), er bøyd i analogi med den verbklassen de to andre tilhører: *ringte* og *tenkte*. På observasjonspunkt 6 har han kun ett svakt verb som er grammatisk markert, *telte*. Men selv om Kiens system viser et lite tegn på å være produktivt, er det ingen spor av slik analogibøyning på de to neste observasjonspunktene. Dessuten bruker Kien fortidsformer i nåtidskontekster, noe som viser at det ikke er etablert en klar tilordning mellom form og innhold i systemet hans. Dette gjelder både *var* i K6, *gikk* i K7 og *sa* i K5 og K7. Kien utvikler altså ikke noe produktivt system for fortidsmarkering, og mellomspråket hans er klart dominert av tom tempusanafori. I Tenfjord (1997) har jeg karakterisert systemet hans som *fossilisert*.

Kiens perfektumssystem derimot er produktivt, selv om formene hans ikke er målspråkslike. Men perfektumssystemet hans er klart dominert av sammensatte (perifrastiske) former som for eksempel *ha*

glem, ha skrive, ha spør, ha gikk, ha gått (målspråksformer: *har glemt, har skrevet, har spurt, har gått, har gått*). Han har altså et produktivt system styrt av konstruksjonen *ha + en* form av et leksikalsk verb. Et annet argument for at Kiens perfektumssystem er produktivt, i motsetning til fortidssystemet som stort sett består av noen få sterke verb, er at det er flere verbtyper som benyttes i perfektum, og at Kien har påfallende mange perfektumsforekomster både i forhold til fortidsmarkeringer i eget system og i forhold til de andre informantene, det er faktisk han som har flest markerte perfektumskontekster av alle.

I motsetning til Kien har Mai etablert et system for grammatisk fortidsreferanse som er målspråksnært, selv om det ikke tilfredsstiller kravet om 90 % forekomst i obligatoriske kontekster. På observasjonspunkt 2 har hun 20 forekomster av fortidsmarkering. Alle disse, bortsett fra to forekomster der formen *være* blir brukt, er i samsvar med målspråksformer. Formen *være* har jeg identifisert som en fortidsmarkering fordi formen står i kontrast til presensformen *er* som hun bruker i nåtidskontekster. Flere av forekomstene er resultat av selvkorrigeringer slik som i eksempel 4. Hun er altså opptatt av korrekthet.

Eksempel 4 Samtale mellom Mai og innfødt taler på observasjonspunkt M2

IT: Var det bare du som besøkte Nina?

Ja T og N også

IT: T og N óg? Men ikke mamma?

Nei. Mamma være i kirken – om natten tjuefire

IT: Hm. Julekvelden om natten?

Ja, fordi jeg synge – jeg sang i kirken

IT: Gjorde du det?

Ja.

Selv om hun bruker målspråkets preteritumsformer på observasjonspunkt M2, har hun ikke nødvendigvis et produktivt system. Det kan være basert på en samling enkeltformer, altså holofraselæring, uten at hun har etablert regler som fungerer produktivt. Noe som kan tyde på det, er den U-formete profilen hennes. Det kan tyde på at hun restrukturerer systemet sitt i fasen rundt observasjonspunktene M3 og M4. Omstruktureringen viser seg ved færre forekomster og lavere prosentandel markerte verb her enn i M2, dessuten har 7 av 11 fore-

komster i M3 perifrastisk form som fortidsmarkering, for eksempel *ha betale* og *ha leke* (målspråksformer: *har betalt* og *har lekt*), formsystemet hennes har nærmest kollapset. På observasjonspunkt M4 har hun kun fire av 73 fortidsreferanser grammatisk markert, men hun har ingen perifrastiske former og heller ikke markering av perfektum. Men så, fra observasjonspunkt M5 er andelen grammatisk markering jevnt stigende og i samsvar med målspråksformene. Mais U-formete utvikling gir grunnlag for en tolkning av at Mais system i denne fasen er mer i samsvar med hypotese 2, altså at perfektum etableres før preteritum, enn det sluttresultatet viser: I M2 blir det kun brukt preteritumsformer fra målspråket både til fortidsreferanse og den ene perfektumsmarkeringen hun har. I M3 derimot blir perfektum uttrykt ved perifrastiske former, og disse formene blir ikke bare brukt for perfektum, men også som fortidsmarkering. Det kan tolkes som om den perifrastiske perfektumsformen i mellomspråket både er produktiv og ekspanderende. Det samme mønsteret viste seg både hos Kien og Bao på et seinere tidspunkt. Systemet i M3 kan altså tyde på at på dette observasjonspunktet er perfektum bedre etablert som grammatisk kategori enn preteritum. Etter restruktureringen av dette systemet viser utviklingen imidlertid et annet mønster. Det er dessuten svært interessant å se på identifiserte perfektumsformer i Mais system som ikke er markert for perfektum. Hun har flere forekomster av perfektumskontekster av typen vedvarende situasjoner (se eksempel 5–7).

Eksempel 5–7

Mais ytringer:

Eks. 5 For vi **bo** jo her siden seks år

Eks. 6 Fordi hun **bor** jo her nå fire år ikke sammen med oss

Eks. 7 Ja de enig med oss de **bo** her jo lenge de

Målspråksformuleringer:

(For vi har bodd her i seks år.)

(Fordi nå er det fire år hun ikke har bodd sammen med oss.)

(Ja, de er enige med oss, for de har jo bodd her lenge, de.)

Eksemplene er hentet fra observasjonspunktet M8

Denne perfektumsformen er som nevnt tidligere, ikke på samme måte utsatt for kommunikativt press som for eksempel resultativ perfektum. Dermed kan disse forekomstene faktisk styrke den teoretiske antagelsen for hypotese 2.

Studien jeg her har hentet eksempler fra, kan tas til inntekt for at forhold ved selve interaksjonen er avgjørende for grammatikalisering.

gen, det er ulikt kommunikativt press på språkbrukeren for å uttrykke de to kategoriene. Den utviklingen som er beskrevet, kan i tillegg støttes av kognitive forhold som innputtfrekvens; sterke verb er frekvente, og saliens; sterke verb er lettere å legge merke til i innputt enn svake. Påvirkning fra morsmålet; vietnamesisk har ikke tempus og perifrastiske former er mer i samsvar med morsmålssystemet. Vietnamesisk har ikke bøyning, men partikler som brukes for å markere både aspektuelle og temporale forhold.

Grammatikalisering – konklusjon

I denne artikkelen har jeg tatt utgangspunkt i begrepet grammatikalisering. Jeg har brukt eksempler fra min dr.art. avhandling fra 1997 for å vise at begrepet kan brukes i studier av innlærerspråk, men at det må tilpasses kjennetegn ved denne typen språk. Selv om Sato (1990) bruker Givóns term *syntaktisering*, er det som nevnt tidligere kun et spørsmål om preferanse som gjør at han velger syntaktisering og ikke grammatikalisering.

I Tenfjord (1997) er grammatikalisering brukt på flere måter. Den ene måten er knyttet til beskrivelsen av hvordan tidsreferanse blir uttrykt i norsk, vietnamesisk og de aktuelle mellomspråkene. Dette har ikke noe med grammatikaliseringsprosesser å gjøre, men er en beskrivelse av innholdet i bestemte grammatiske kategorier i et synkront perspektiv. For eksempel er det vist til Comrie, som definerer tempus som «the grammaticalised expression of location in time» (Comrie 1985: 23), og at i norsk er preteritum grammatikalisering av fortidsinnhold.

Hopper og Traugott hevder altså at grammatikaliseringsbegrepet har to funksjoner. Det refererer ikke bare til prosesser som fører til språkendring, men også til en tilnærming til studier av språk der forholdet mellom språkbruk og språkstruktur blir fokusert. Nettopp i studier som baserer seg på data hentet fra kommunikasjon, og som ser kommunikasjon som en avgjørende kilde til språktilegnelse, er forholdet mellom språkstruktur og språkbruk sentralt. Grammatikalisering refererer altså til «that part of the study of language that focuses on how grammatical forms and constructions arise, how they are used, and how they shape the language» (Hopper og Traugott 1993:1). Men grammatikalisering «also refers to the actual phenomena of language that the framework of grammaticalization seeks to adress, most especially the processes whereby items become more grammatical through time» (Hopper og Traugott 1993: 2).

Min studie handler om hvordan grammatikalisering av temporalitet utvikler seg i vietnameseres norske mellomspråk. I oppsummeringen av det læringsteoretiske grunnlaget for studien viser jeg til Givóns teori som grunnlag for å betrakte den mellomspråksutvikling jeg har studert som en grammatikaliseringsprosess (Tenfjord 1997:61). Selv om forhold ved kommunikasjonen er avgjørende for ulik grad av grammatikalisering av ulike kategorier, er også påvirkning fra morsmålet tillagt forklarende kraft i grammatikaliseringsprosessen i min studie.

Grammatikaliseringsprosessen påvirkes derfor av ulike kognitive og diskurspragmatiske faktorer som kan forklare utviklingen. I analysen finner jeg data som kan vise til kognitive prosesser som restrukturering (reanalyse) og analogi, men også kommunikative prosesser som gjør at grammatikalisering av ulike kategorier fasiliteres på ulikt vis av selve kommunikasjonsprosessen. Fordi den grammatiske kategorien preteritum har et redundant innhold er det ikke kommunikativt press på språkinnlæreren for å etablere denne grammatiske kategorien, mens framveksten av perfektum, nettopp blir påvirket av et kommunikativt press og derfor styrkes gjennom interaksjonell språkbruk.

Det er helt klart at grammatikalisering ikke er et entydig begrep, og det er heller ikke et begrep alle slutter opp om. En oversikt over ulike definisjoner, termer og kritikk av grammatikalisering begrepet finnes som før nevnt i et nummer av tidsskriftet *Language Sciences* i 2001-årgangen. Sentralt i kritikken er det at grammatikalisering i seg selv ikke er én prosess og at «grammatikalisering» dermed ikke har forklarende kraft. Det blir også stilt spørsmål ved om grammatikalisering er noe annet enn språklig endring generelt, i så fall er begrepet overflødig (se for eksempel Kinn 2007). I Hopper og Traugotts reviderte utgave av boka *Grammaticalization* skriver de at deres definisjon av grammatikalisering som «prosess» har ført til uheldige misforståelser:

To some it has been suggested that grammaticalization is conceived as a force with an impetus of its own independent of language learners and language users. This was never intended. Only language users can change language. (Hopper og Traugott 2003:XV)

Det er altså menneskets språkbruk som endrer språk; grammatikalisering er ikke noe i språket selv uavhengig av språkbruken.

Jeg mener at grammatikalisering er et godt begrep som kan brukes for å fange opp og forklare endringer i et grammatisk system, eller framveksten av et grammatisk system. Ifølge Givón er det som nevnt,

et prosessuelt forhold mellom grammatikk og språkbruk, det er dette forholdet jeg oppfatter som grammatikalisering. Hva endringene består i må kunne beskrives og forklaringen må redegjøre for hva som fører til endring. Ifølge Givón og Sato er kilden til forklaringen å finne i diskurspragmatiske forhold «the discourse-pragmatic origin in all situations of language change».

Grammatikaliseringsbegrepet er nyttig og det kan gis et klart innhold, selv om det i dag blir brukt på ulike måter. Begrepet framhever at grunnleggende prosesser som gjelder for diakron språkendring, også gjelder for mellomspråk. Det burde ikke bare inspirere andrespråksforskning til bruk av teori og empiri fra for eksempel diakrone studier, men det burde også åpne opp for en forståelse av den verdien mellom-språksdata har utenfor andrespråksfeltet. Data fra mellomspråksutvikling er en rik empirisk kilde også for å forstå språkendring generelt.

Om artikkelforfatteren

Kari Tenfjord er professor i norsk som andrespråk ved Universitetet i Bergen
Kontaktadresse: tenfjord@lle.uib.no

Noter

- ¹ Ann-Kristin Kleppe Helland arbeider bl.a. med paralleller mellom perfektum i innlærerspråk og diakrone beskrivelser av perfektum (se NOA 2 2008)

Litteratur

- Andersen, Roger W. 1983: Introduction: a language acquisition interpretation of pidginization and creolization. I: R.W. Andersen (red.): *Pidginization and Creolization as Language Acquisition*. Rowley, Massachusetts: Newbury House.
- Behrens, Heike 1993: *Temporal Reference in German Child Language. Form and function of Early Verb Use*. den Haag: CIP–Gegevens Koninklijke Bibliotheek.
- Berggreen, Harald og Kari Tenfjord 1999: *Andrespråkslæring*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Bickerton, Derek 1977: Pidginization and creolization: language acquisition and language universals. I: A. Valdman (red.): *Pidgin and creole linguistics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Campbell, Lyle og Richard D. Janda 2000: Introduction: conceptions of grammaticalization and their problems, s. 93–112. I: *Language Sciences*. 23; nr. 1 og 2. Pergamon
- Campbell, Lyle 2001: The History of Linguistics. I: M. Aronoff og J. Rees-Miller (eds.): *The Handbook of Linguistics*. Blackwell.

- Comrie, Bernard 1976: *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Comrie, Bernard 1985: *Tense*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Givón, Talmy 1979: *On Understanding Grammar*. New York: Academic Press.
- Givón, Talmy 1984a: Universals of discourse structure and second language acquisition. I: W. Rutherford (red.): *Language Universals and Second Language Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins.
- Givón, Talmy 1984b: *Syntax. A functional-typological introduction*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Givón, Talmy 1985: Function, Structure and Language Acquisition. I: D. Slobin (red.): *The Cross-linguistic Study of Language Acquisition*, New York.
- Helland, Ann-Kristin Kleppe 2008: Utvikling av perfektum i individ og språksamfunn, s. 23–49. I: NOA nr. 2. Oslo: Novus forlag.
- Hopper, Paul J. 1991: On Some Principles of Grammaticization. I: Elisabeth C. Traugott og Bernd Heine (red.): *Approaches to Grammaticalization*, s. 17–35. Amsterdam: John Benjamins, Bind 1.
- Hopper, Paul J. og Elisabeth C. Traugott 1993: *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopper, Paul J. og Elisabeth C. Traugott 2003: *Grammaticalization*. Second Edition, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hyltenstam, Kenneth 1979: Tröskelnivån i ett språkinlärnings- og språkundervisningsperspektiv. I: *Praktisk Lingvistik 2*. Lund Universitet: Institutionen för Lingvistik.
- Kinn, Torodd 2007: Lars Heltoft, Jens Nørgård-Sørensen og Lene Schøsler (red.): *Grammatikalisering og struktur*. København 2005: Museum Tusulanums Forlag. Melding i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*. Årgang 24, 2006. Oslo: Novus forlag
- Matisoff, James 1991: Areal and Universal Dimensions of Grammaticalization in Lahu. I: Traugott og Heine (eds.). *Approaches to Grammaticalization*. Vol.II, s. 383–453. Amsterdam: John Benjamins.
- Partee, Barbara H. 1973: Some structural analogies between tenses and pronouns in English. I: *Journal of Philosophy* LXX.
- Sandström, Görel 1993: *When-clauses and the temporal interpretation of narrative discourse*. Department of General Linguistics, University of Umeå.
- Sato, Charlene J. 1990: *The syntax of conversation in Interlanguage Development*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Sato, Charlene J. 1986: Conversation and Interlanguage development: Rethinking the Connection. I: R. Day (red.): «Talking to Learn»: *Conversation in Second Language Acquisition*. Rowley, MA: Newbury House.
- Schumann, J.H. 1978a: The acculturation model for second language acquisition. I: R. Gingras (red.): *Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. Center for Applied Linguistics, Arlington, Va.
- Schumann, J.H. 1978b: Social and psychological factors in second language acquisition. I: J. Richards (red.): *Understanding second and foreign language learning: issues and approaches*. Rowley, Massachusetts: Newbury House.
- Tenfjord, Kari 1997: *Å ha en fortid på vietnamesisk. En kasusstudie av fire vietnamesiske språkinnlæreres utvikling av grammatisk fortidsreferanse og perfektum*. Avhandling for dr.art.-graden. Det historisk-filosofiske fakultetet, Universitetet i Bergen.
- Traugott, Elisabeth C. og Bernd Heine 1991: *Approaches to Grammaticalization*. Vol.I. Amsterdam: John Benjamins.

B

NORGE

P.P.

- **I detta nummer** 3

- **Kari Tenfjord**
Grammatikalisering og andrespråkstilegnelse 7

- **Ingeborg Kongslien**
Translingval fantasi – nordiske forfattarar
som skriv på andrespråket 31

- **Alexander Kapranov**
Pauses in Simultaneous Interpreting from/into Norwegian
Performed by Students of Norwegian
as a Third Language 53

- **Ulrika Magnusson**
Systemisk-funktionell lingvistik och andraspråksforskning
– skriftspråksutveckling i olika forskningstraditioner 67

- Abstracts and keywords in English 95

- Forfatterveiledning 99

FAGBOKFÖRLAGET

Postboks 6050 Postterminalen
5892 Bergen, Norge

www.fagbokforlaget.no